

ADAK RAPPORT 30

Proefsleuvenonderzoek aan de Sparrenlaan in Kasterlee

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Danneels Projects NV
Project	Kasterlee-Sparrenlaan
Projectcode	10011 KAS-SPA
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2010/079
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Kasterlee-Sparrenlaan
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , november 2010

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Tussen 22 en 23 maart 2010 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Danneels Projects NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Sparrenlaan in Kasterlee. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de gronden, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door verkavelingswerken. Hiervoor werden zes parallelle proefsleuven aangelegd in dezelfde oriëntatie als de grens van het bos. Door de aanwezigheid van een bos op één van de percelen konden hier geen sleuven worden aangelegd. In totaal werd hierbij 2315 m² onderzocht van een gebied van ca. 2,3 ha. Dit komt neer op 10 % van het totale terrein.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de bodem ter hoogte van het plangebied sterk te zijn verbruind door de aanwezigheid van ijzer in de bodem, hetgeen typisch is voor de Kempische heuvelrug. Onder het esdek bleek bijna overal een oude culturlaag aanwezig. In deze verbruinde bodem kon een beperkt aantal sporen worden vastgesteld, die zich manifesteerden als lichtgrijze verkleuringen. Het betreft hier een viertal greppels en een tweetal kuiltjes. Verder onderzoek van deze sporen leverde geen dateerbaar materiaal op. Van de kuiltjes is een natuurlijke oorsprong ook niet uit te sluiten.

In het noorden van wp 2 werden verschillende vondsten verzameld, zowel uit de oude culturlaag als uit spoor 1, hetgeen een laatmiddeleeuwse ontginningsgreppel bleek. Ook uit wp 4 werd een scherfje verzameld. Deze geven aan dat zich in de buurt van het plangebied bewoning uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de volle middeleeuwen bevindt.

De aard en het beperkte aantal vastgestelde archeologische sporen lijkt evenwel aan te geven dat deze bewoning zich buiten het plangebied bevindt. De clustering van de vondsten in het uiterste noorden van het plangebied en het algemene feit dat de bekende nederzettingen zich aan de noordkant van de heuvelrug bevinden, lijken dit te bevestigen.

Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande verkaveling.

Inhoudsopgave

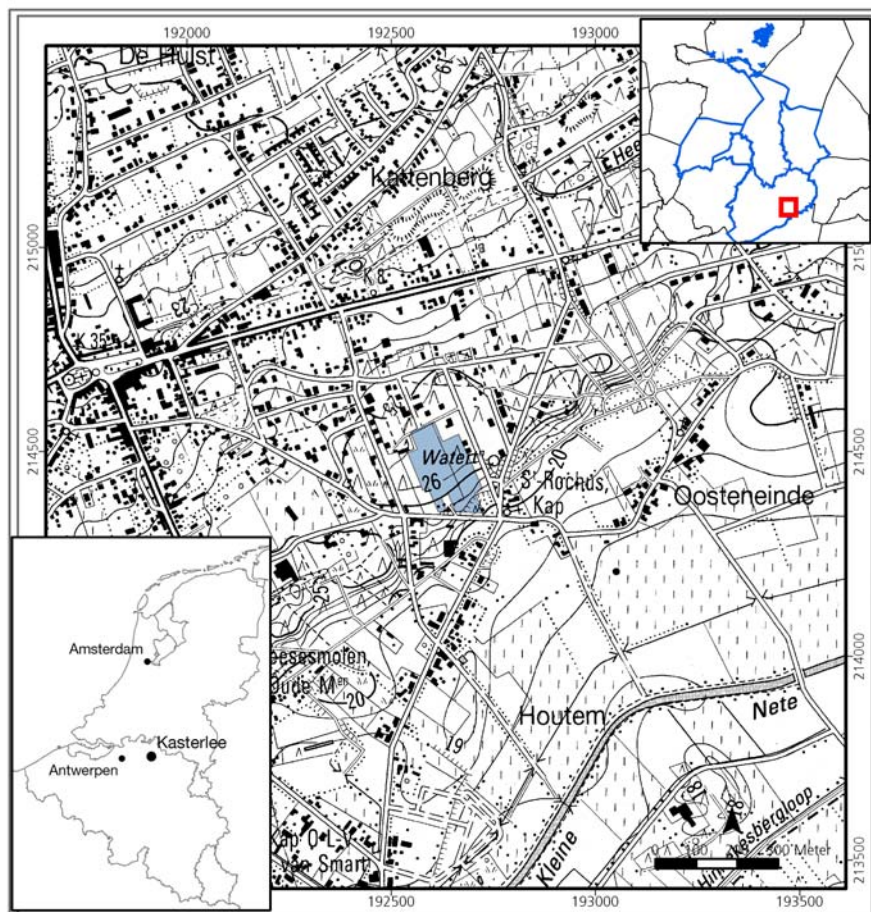
1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	10
3.1	Historisch kader	10
3.2	Archeologisch kader.....	10
4	Onderzoeksstrategie.....	12
5	Resultaten	13
6	Conclusie en aanbevelingen.....	16
6.1	Conclusie	16
6.2	Aanbevelingen	16
	Literatuur	16
	Lijst van afbeeldingen	17
	Lijst van bijlagen.....	17

1 Inleiding

Tussen 22 en 23 maart 2010 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Danneels Projects NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Sparrenlaan in Kasterlee, kadastraal gekend als (Afd 1), Sie G, 286D2, 286E2, 286K7, 294B, 295B, 296, 297, 298C, 303L, 308 C, 308 D, 308E, 308P, 308R.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de gronden, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Sparrenlaan in Kasterlee

Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het graafwerk werd uitgevoerd door Vermetten wegenbouw uit Merksplas

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

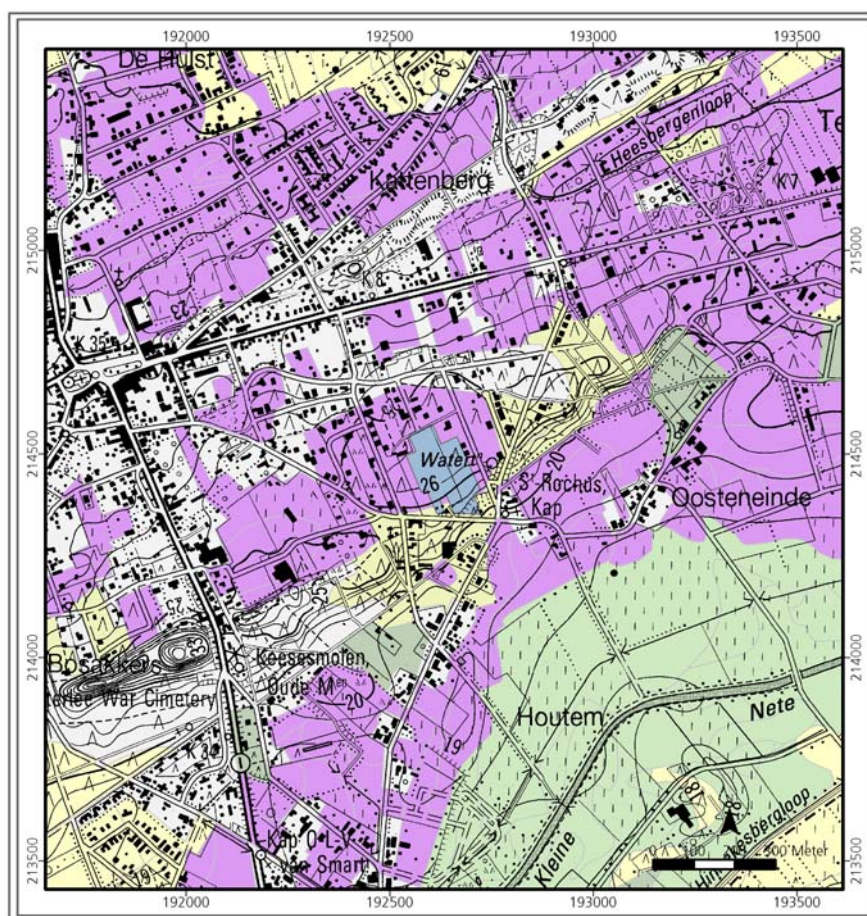
Het plangebied bevindt zich op de top van de Kempische heuvelrug, vlakbij de zuidelijke steilrand. Dit is een oostnoordoost- westzuidwestelijk gerichte heuvelrug, die zich uitstrekt van Kasterlee, Lichtaart tot Herentals. Deze is ontstaan doordat de limonietzandsteenbanken die zich gevormd hebben in de Tertiaire Zanden van Poederlee (overgang tussen de Formatie van Kasterlee en Lillo) een grotere erosiebestendigheid hadden. Tijdens het midden-pleistoceen schuurde het beginnend Netestelsel hier het teriair zandsediment uit, waardoor zandsteenbanken bloot kwamen te liggen. Op de zandsteenbanken zijn tijdens het laat-glaciaal door de wind oude continentale duinenvelden afgezet, waardoor deze tot 35 m boven de zeespiegel uitkomen. (Vandenbussche et al. 2004)

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit droge tot matig droge zandgronden, die gekarteerd zijn als bodems met een diepe antropogene humus A-horizont. Dat betekent dat een groot deel van het terrein vanaf de Late-Middeleeuwen is afgedekt door een plaggenlaag. Deze zijn op het veld gebracht voor het verrijken van de bodems, al dan niet na een gebruik als strooisellaag in de potstal.

Tijdens het onderzoek kon worden vastgesteld dat de plaggenlaag vrijwel in één keer is opgebracht.

Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel;

Op verschillende plaatsen konden nog de restanten van een E horizont van een droge podzolbodem worden herkend in het ophogingspakket, hetgeen er op lijkt te wijzen dat de plaggen werden gestoken op de heide.

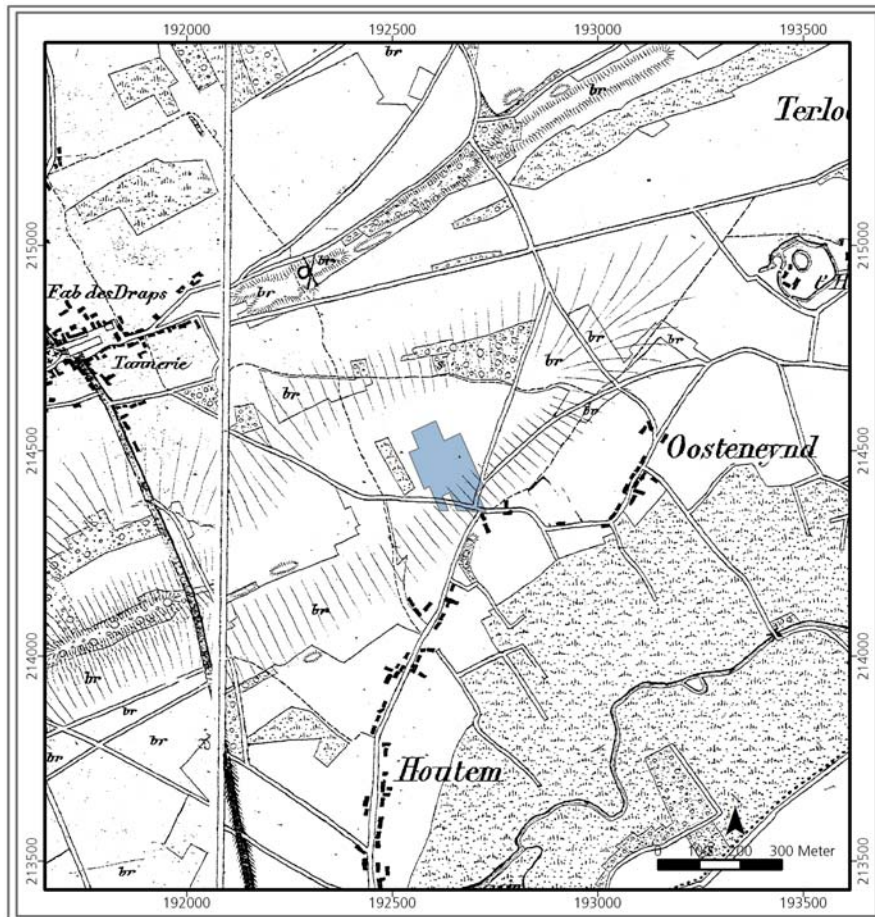
Figuur 2.2. Profiel van het esdek in werkput 6, met duidelijke aflijning van de plaggen.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op de kaart van Vandermaelen wordt het plangebied gesitueerd op de top van de Kempense Heuvelrug, waarbij duidelijk een steilrand ten noorden als ten oosten zichtbaar is. Ten noordoosten bevindt zich het hof Terlo, middeleeuwse castrale motte. Ten noordwesten bevindt zich Kasterlee. Op de rand van de Netevalle bevinden zich de gehuchten Houtem en Oosteneynd langs een oude verbindingsweg ten zuiden van de steilrand gevormd door de ijzerzandsteen. Op een duinrug ten noorden van Kasterlee bevond zich de molen, midden op de heide.

Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

3.2 Archeologisch kader

In de omgeving van het plangebied zijn verschillende archeologische vindplaatsen of mogelijke archeologische vindplaatsen bekend. Zo bevinden zich volgens de overlevering onmiddellijk ten zuidwesten van het plangebied

mogelijke resten van begraving uit de metaaltijden (CAI 101904) ter hoogte van de locatie Bosakker. Zoals reeds aangegeven bevindt zich ten noordoosten een kasteeldomein, dat vermoedelijk zijn oorsprong vindt in een castrale motte uit de volle middeleeuwen, het Hof Ter Loo (CAI 102723).

Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied.

In het centrum van Kasterlee werd achter de voormalige pastorie (de huidige bibliotheek) een waterput uit de laat-merovingische of vroeg karolingische periode vastgesteld (CAI 101894), die aangeeft dat de bewoning hier reeds teruggaat tot de vroege middeleeuwen (Wouters). Tenslotte werden in de vallei van de Nete verschillende vondsten gedaan die aangeven dat de donken in deze vallei reeds in de prehistorie bewoond waren. Vlakbij Oosteneinde werd ook een scherp handgevormd aardewerk vastgesteld die in de ijzertijd of de Romeinse tijd kan worden gedateerd (CAI 100319).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door verkavelingswerken. Hiervoor werden zes parallelle proefsleuven aangelegd in dezelfde oriëntatie als de grens van het bos. Door de aanwezigheid van een bos op één van de percelen konden hier geen sleuven worden aangelegd. In het zuidelijke gedeelte van het plangebied bevond zich een steilrand, die eveneens bebost was. In totaal werd tijdens het onderzoek 2315 m² bekeken van een gebied van ca. 2,3 ha. Dit komt neer op 10 % van het totale terrein.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het verkavelingsplan

Er werd getekend op watervaste polyesterfolie op schaal 1/50. De werkputten en de vaste meetpunten van de tekeningen werden in het vlak ingetekend door de landmeter, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Deze metingen zijn op basis van GPS gerefereerde basispunten omgezet naar Lambert 72 en de hoogtemetingen in TAW omgerekend. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd. Slechts één spoor werd gecoupeerd voor interpretatie en selectie

Figuur 4.2. Overzicht van de aangelegde proefsleuven met op de voorgrond wp 1

5 Resultaten

In de ijzerrijke verbruinde bodem kon een beperkt aantal sporen worden vastgesteld, die zich manifesteerden als lichtgrijze verkleuringen. Het betreft hier een viertal greppels en een tweetal kuiltjes.

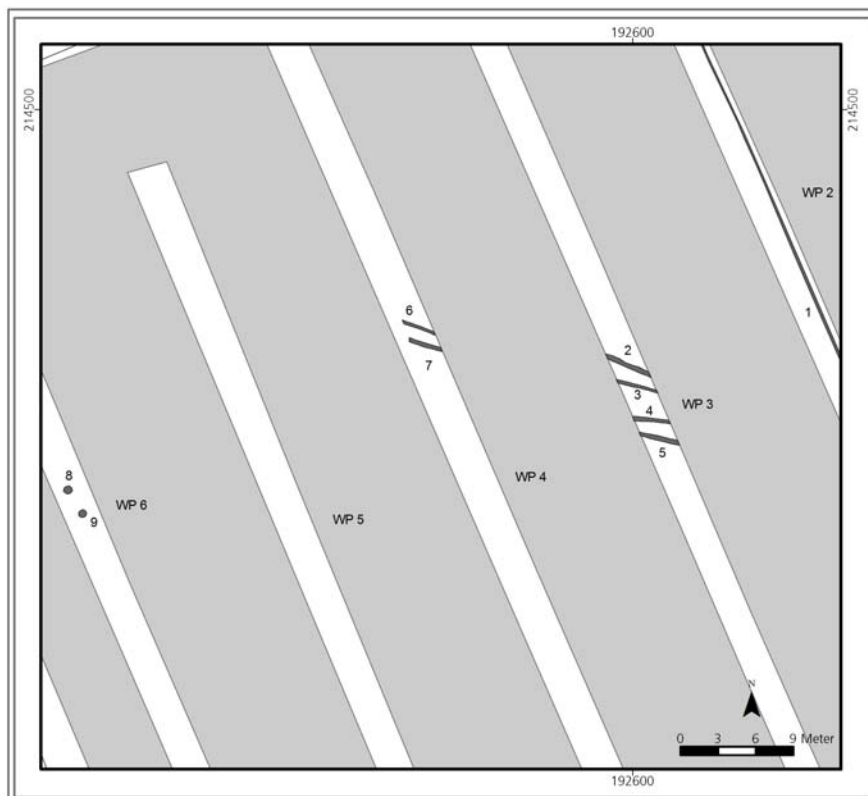

Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten en de aangetroffen sporen

Figuur 5.2. Greppels in het vlak van wp 3

In wp 2 kon een dubbele greppel worden gevolgd, die eerder te maken had met de aanleg van het plaggendeck (sp 1). In wp 3 werden vier lichtgrijze greppeltjes vastgesteld, met een duidelijke samenhang. Deze bleken evenwel niet diep bewaard. In wp 4 konden slechts twee van de vier greppels nog worden vastgesteld.

Figuur 5.3. Detail van de aangetroffen sporen

In wp 6 tenslotte werden twee mogelijke kuiltjes geregistreerd. Verder onderzoek van deze sporen leverde geen dateerbaar materiaal op. Een coupe op spoor 9 kon geen uitsluitsel geven of het hier om een antropgeen of natuurlijk spoor ging.

Figuur 5.4. Randfragment van een Romeinse kookpot uit wp 2

Figuur 5.5. Coupe op één van de vage kuiltjes in wp 6

In het noorden van wp 2 werden verschillende vondsten verzameld, zowel uit de oude cultuurlaag als uit spoor 1, hetgeen een laatmiddeleeuwse ontginningsgreppel bleek. Het gaat hier onder andere om een knikfragment van een besmeten pot uit de ijzertijd en een randfragment van een romeinse kookpot met hartvormig profiel en dekselgeul in witbakkend rijnlans aardewerk.

Uit wp 4 werd een wandscherfje van roodbeschilderd aardewerk uit de volle middeleeuwen verzameld. Deze geven aan dat zich in de buurt van het plangebied bewoning uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de volle middeleeuwen bevindt.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de geplande verkaveling aan de Sparrenlaan in Kasterlee werden in totaal 6 proefsleuven aangelegd met een totale oppervlakte van 2315 m², waarbij een plangebied van 2,3 ha werd bekeken. Een gedeelte kon niet worden onderzocht door de aanwezigheid van een bos op het westelijke perceel en de zuidelijke steilrand. Tijdens het onderzoek konden slechts een beperkt aantal archeologisch relevante sporen worden gedocumenteerd, hoewel de aangetroffen vondsten lijken te wijzen op bewoning uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de volle middeleeuwen in de omgeving van het plangebied. De aard en het beperkte aantal vastgestelde archeologische sporen lijkt evenwel aan te geven dat deze bewoning zich buiten het plangebied bevindt. De clustering van de vondsten in het uiterste noorden van het plangebied en het algemene feit dat de bekende nederzettingen zich aan de noordkant van de heuvelrug bevinden, lijken dit te bevestigen.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden slechts een beperkt aantal sporen aangetroffen die kunnen wijzen op oudere bewoning binnen het plangebied. Vermoedelijk bevindt de kern van deze bewoning zich ten noorden van het plangebied. Derhalve is er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande verkaveling.

Literatuur

WOUTERS W., COOREMANS B., DESENDER K., ERVYNCK A. & VAN STRYDONCK M, 1999.
Archeologisch en ecologisch onderzoek van een vroegmiddeleeuwse waterput te Kasterlee, *Archeologie in Vlaanderen V* (1995/6): pp. 97-109.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Sparrenlaan in Kasterlee.....	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel;	9
Figuur 2.2. Profiel van het esdek in werkput 6, met duidelijke aflijning van de plaggen.	9
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).	10
Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied.....	11
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het verkavelingsplan	12
Figuur 4.2. Overzicht van de aangelegde proefsleuven met op de voorgrond wp 1.....	13
Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten en de aangetroffen sporen.....	13
Figuur 5.2. Greppels in het vlak van wp 3.....	14
Figuur 5.3. Detail van de aangetroffen sporen	14
Figuur 5.4. Randfragment van een Romeinse kookpot uit wp 2.....	15
Figuur 5.5. Coupe op één van de vage kuultjes in wp 6.....	15

Lijst van bijlagen

Bijlage 1 Sporenlijst

Bijlage 2 Vondstenlijst

Bijlage 3 Determinatielijst aardewerk

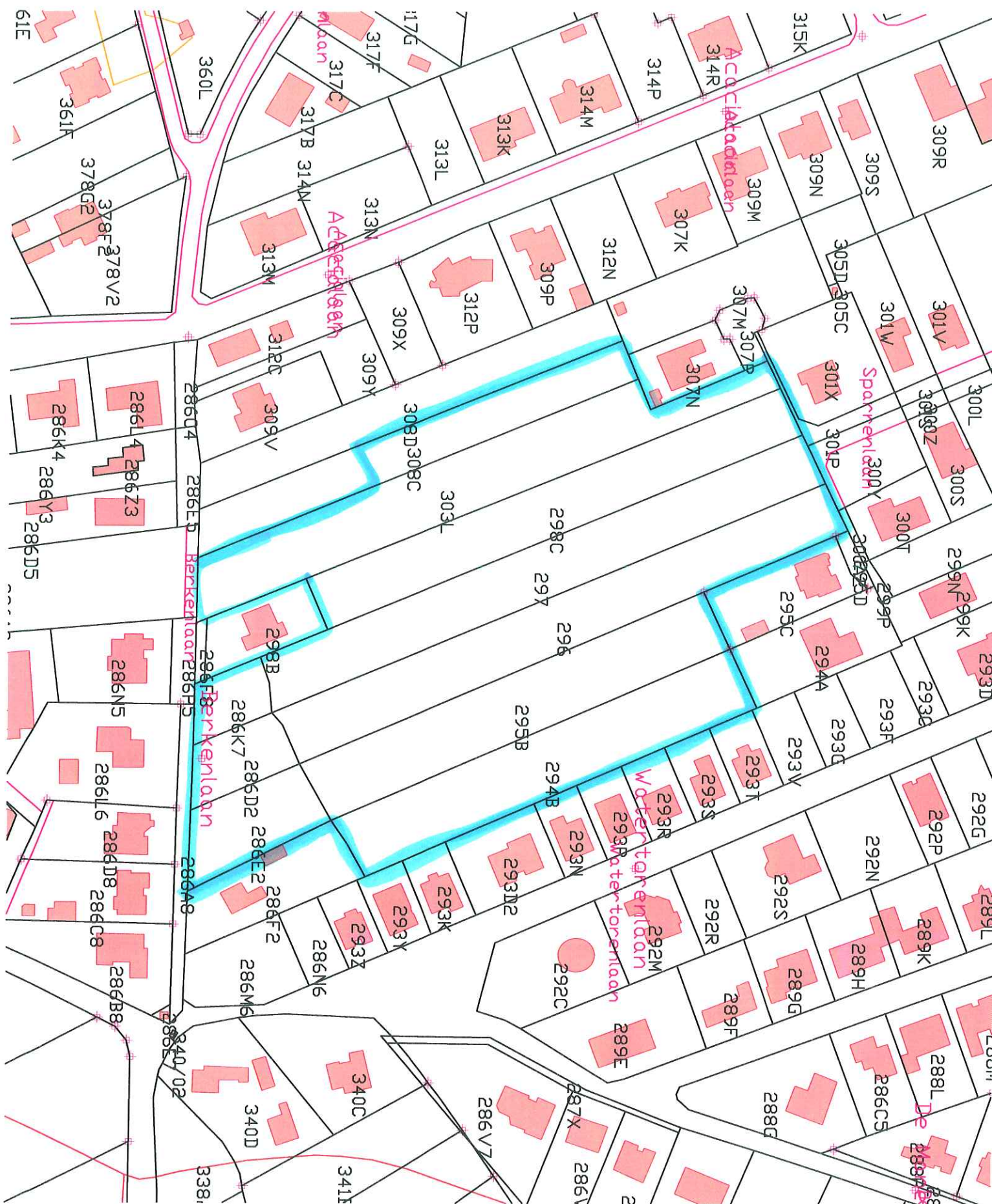

Zonnedauw

Watertorenlaan

Berkenlaan

Sparrendreef

Vondstnr	Spoor	R	B	H	W	G	AW	Vorm	Type	Datering	magering	korrel	% mag	versiering	plaats	AFM.	Dikte	GEW.	diam.	verbrand	kleur	opmerking	Getekend
1	LV			2			25	00		IJZ/ROM	01	02				5	0,9	32,0			ROBR	rode potgruismagering	
2	LV	1					36	21	Oelmann 89	ROM						4	1,1	15,0			WIGR	met dekselgeul	
3	1	1					76	13		LME						3	0,4	8,0			RO		
3	1						36	00		ROM						3	-	6,5			WIBE		
3	1				1		37	00		ROM						3	0,6	4,5			GR		
4	LV				1		56	00		HME						2	0,3	1,0			WIBE		

Foto Nr.	WP	Spoor	vlak	wind richting	Onderwerp	datum
1	-	-	-	Z	Overzicht terrein bij aanvang onderzoek	22/03/2010
2	-	-	-	Z	Overzicht terrein bij aanvang onderzoek	22/03/2010
3	-	-	-	Z	Overzicht terrein bij aanvang onderzoek	22/03/2010
4	-	-	-	Z	Overzicht terrein bij aanvang onderzoek	22/03/2010
5	-	-	1	Z	Begin WP 1	22/03/2010
6	-	-	1	W	Profiel WP 1 west	22/03/2010
7	-	-	-	N	Zuidflank plangebied	22/03/2010
8	-	-	-	N	Zuidflank plangebied	22/03/2010
9	-	-	-	N	Detail zuidflank	22/03/2010
10	-	-	-	N	Afgraving zuidflank	22/03/2010
11	-	-	-	N	Afgraving zuidflank	22/03/2010
12	-	-	-	N	Afgraving zuidflank	22/03/2010
13	-	-	-	N	Afgraving zuidflank	22/03/2010
14	-	-	-	W	zicht op plangebied vanuit bos	22/03/2010
15	-	-	-	ZW	afgraving langs weg	22/03/2010
16	1	-	1	NW	Overzicht WP 1	22/03/2010
17	2	1	1	ZO	overzicht wp 2 sp 1	22/03/2010
18	2	1	1	ZO	overzicht wp 2 sp 1	22/03/2010
19	2	1	1	ZO	overzicht wp 2 sp 1	22/03/2010
20	3	-	1	O	profiel plag wp 3	22/03/2010
21	3	-	1	ZO	Overzicht N-deel wp 3	22/03/2010
22	3	2-5	1	ZO	Overzicht greppels midden wp 3	22/03/2010
23	4	6-7	1	ZO	Sporen midden wp 4 (greppels)	23/03/2010
24	5	-	1	ZO	Overzicht wp 5 N-deel	23/03/2010
25	6	-	1	O	Profiel WP 6 Plag	23/03/2010
26	6	8-9	1	NW	sporen 8 en 9 in vlak wp 6 (kuilen)	23/03/2010
27	6	9	1	ZO	coupe spoor 9 (natuurlijk)	23/03/2010

<i>WP</i>	<i>Spoor</i>	<i>Vlak</i>	<i>Lengte</i>	<i>Breedte</i>	<i>Vorm</i>	<i>Vulling</i>	<i>Inclusies</i>	<i>Kleur</i>	<i>Interpretatie</i>	<i>Datering</i>	<i>Vondstnr.</i>
2	1	1	65	30	LIN	MGZ	AW	BR/GR	GR	LME	v003
3	2	1	320	28	LIN	MGZ	-	WIGR	GR	XXX	
3	3	1	320	30	LIN	MGZ	-	WIGR	GR	XXX	
3	4	1	330	30	LIN	MGZ	-	WIGR	GR	XXX	
3	5	1	330	32	LIN	MGZ	-	WIGR	GR	XXX	
4	6	1	165	30	LIN	MGZ	-	WIGR	GR	XXX	
4	7	1	167	30	LIN	MGZ	-	WIGR	GR	XXX	
6	8	1	40	35	OVL	MGZ	-	WIGR	KL/NAT	XXX	
6	9	1	45	40	OVL	MGZ	-	WIGR	KL/NAT	XXX	